

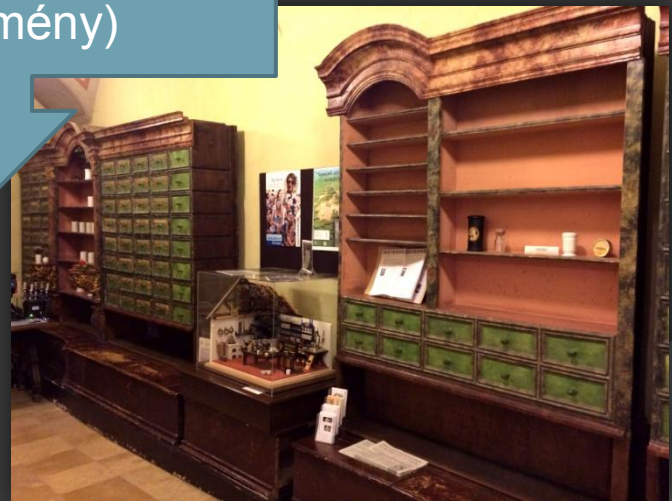
A SAS KINCSEI

A FEKETE SAS PATIKAMÚZEUM
FIÓK ÉS TÉGELYFELIRATAINAK MEGFEJTÉSE

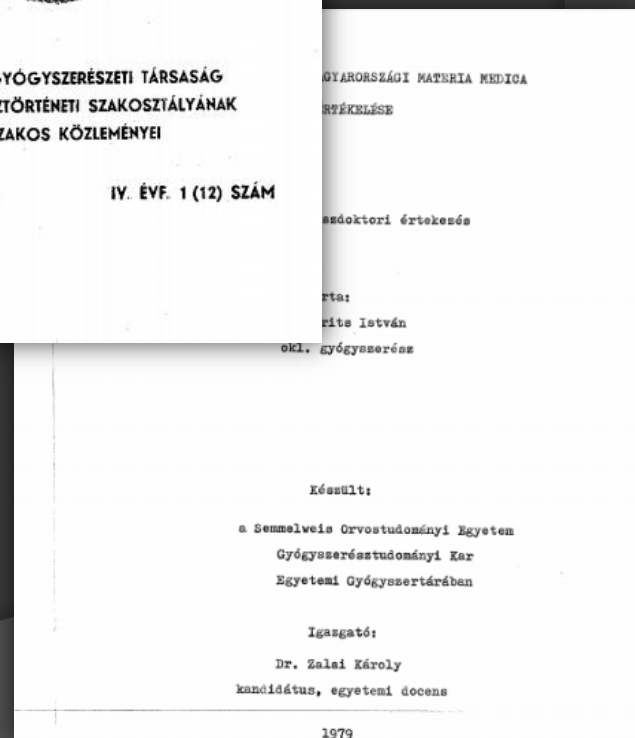
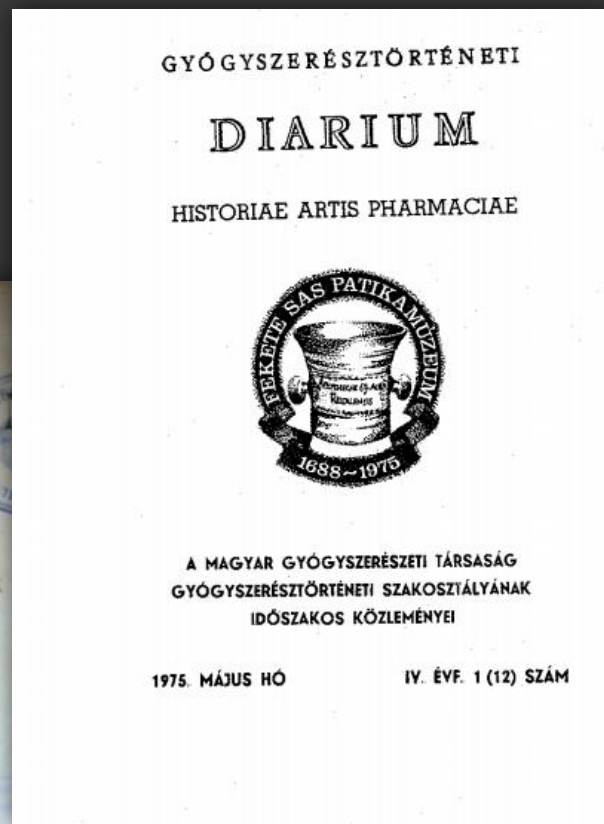
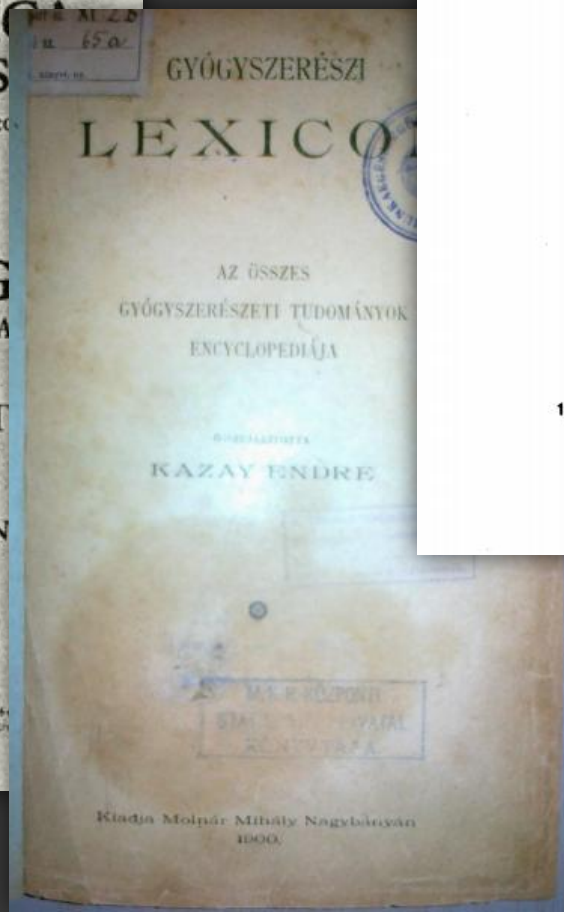
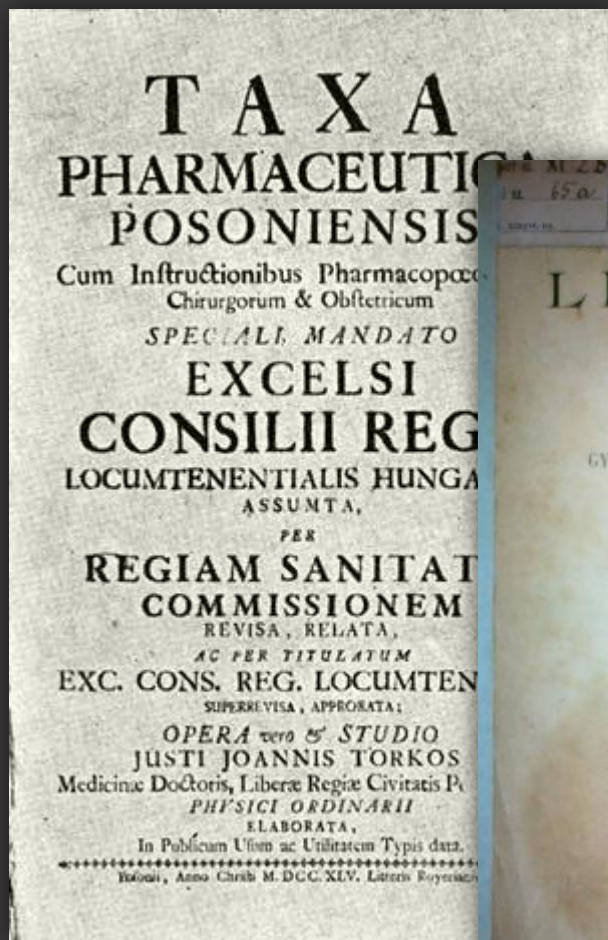

569 patikai műtárgy
(SZIKM, Iparművészeti
gyűjtemény)

Források

A Fekete Sas „különös” növényi gyógyszerei az 1774-es jezsuita leltár alapján

- **Növényi gyógyszerek:** hazai, exotikum (aloe, kardamomum, teve káka, tömjén, mirrha, jujubák, ördög szar, guajakfa, csillagánizs, fahéj, babér, mandragora, szerecsendió, perubalzsam, terpentín, pisztácia, ricinus, szantálfa, szasszafras, elefánt tetű, szasszaparilla, kígyófa, Szent Ignác bab, sztrichninfá, benzoe, stórax, ipekakuana, vanília.

Lásd jobbra

A Fekete Sas „állati és emberi” gyógyszereiből

• Állati származékok(válogatás):

- Igazgyöngy, szépiacsont, tengeri szivacs
- Ezerlábú féreg, kőrishogár (vágykeltő), méz (Mel. Depurata, oxymel), méhviasz(Cera Alba ill. Cera Mist.), Sellakk - *Laccifer lacca* lakktetű váladéka
- Vipera háj, béka nyál/cetvelő (sebösszehúzó), b
- Bikaepe (féreg ellen), szarvasagancs (vágyfokozó), kecskevér
- Castoreum (nyugtatószer), kutyazsír, medvezsír, rókazsír, pézsmá

PUM MOD VULP

Pulmonis vulpis

• Emberi alapanyagok (válogatás):

- Cranium humanum (koponyatető) epilepsziára, szélütésre
- Múmiapor (gyomorfájás, köhögés, paralízis, székrekedés)

EMPL SPEMB

Emplastrum Spermate
(Rranarum v. Ceti)

Békanyál v.
cetvelő tapasz

A Fekete Sas Patikkamúzeum fiók- és tégelyfeliratai (részlet)

Sorsz.	Leltári szám	Tárgyjellemzők					
		Jellemzők	Elhely.	Felirat	Gyógyszernév	Felhasználás	
2.		barokk bútorfiók	1. sor	CORTIC CAPPARO	Corticis Capparum	Kapornakéreg, kapornahéj	
3.		barokk bútorfiók	1. sor	BACCAE: LAURI	Baccae Lauri	Babérlevél	
5.		barokk bútorfiók	2. sor	CORNU CERVI UST	Cornu cervi ustum	Égetett szarvasagancs	
8.		barokk bútorfiók	2. sor	CORTIC CASCARII	Corticis cascarii	Kaszkarillakéreg	
9.		barokk bútorfiók	3. sor	FONICUL: SENN	Semini foeniculi	Édesköménymag	
10.		barokk bútorfiók	3. sor	GUM: MYRHAE: IN SORT	Gummi Myrrhae (in sort)	Mirhagyanta	
11.		barokk bútorfiók	3. sor	B: TRIPOLIS		Rhabarbarum album gyökér	
12.		barokk bútorfiók	3. sor	GRANIUM HUMAN	Cranium Humanum	Emberi koponyatető	
13.		barokk bútorfiók	4. sor	RAD MECHOAFAN	Radix Mechocannae	Rhabarbarum album gyökér	
14.		barokk bútorfiók	4. sor	LIG: RHODIUM	Lignum Rhodium	Rózsaifa, különböző növényekből származhatott: Convolvulus scoparius, Convolvulus floridus,	
15.		barokk bútorfiók	4. sor	OLIBANI: F:		tömjén (Olibanum indicum)	
19.		barokk bútorfiók	5. sor	LAP: SPECULARI	Lapis specularis	Boldogasszony jege	
20.		barokk bútorfiók	5. sor	GUM: OLIBANI SORT	Gummi Olibani (in sort)	Tömjéngyanta	
21.		barokk bútorfiók	6. sor	SUM MYRHAE: EIFC	Gummi Myrrhae	Mirhagyanta	
23.		barokk bútorfiók	6. sor	RAD JALAPPAE	Radix Jalappae	Jalappagyökér	
24.		barokk bútorfiók	6. sor	BLAC MARIAE	Glacies Mariae	Boldogasszony jege	
25.		barokk bútorfiók	7. sor	RAD IREOS: FLORE	Radix Ireos florentinae	Viola gyökér, firenzei nőszirmgyökér, ibolyás nőszirmgyökér	
27.		barokk bútorfiók	7. sor	NITRUM: CRU	Nitrum crudum	Kálium-nitrát, nyers	
28.		barokk bútorfiók	7. sor	RAD HIPECA	Radix Ipecachuanae	Hánytatógyökér	
29.		barokk bútorfiók	8. sor	CORNU CERVI: S: a	Cornu Cervi	Szarvasagancs	
30.		barokk bútorfiók	8. sor	GALLAE: TURCICAE	Galla turcica	Gubacs, török tölgyguba, galla Asiaticae	
31.		barokk bútorfiók	8. sor	LAP: PUMICIS	Lapis Pumicis	Habkő	
32.		barokk bútorfiók	8. sor	SAPO: VENET	Sapo Venetus	Velencei szappan	

Codelli-féle officina-szekrény (1747-48), 2. szakasza

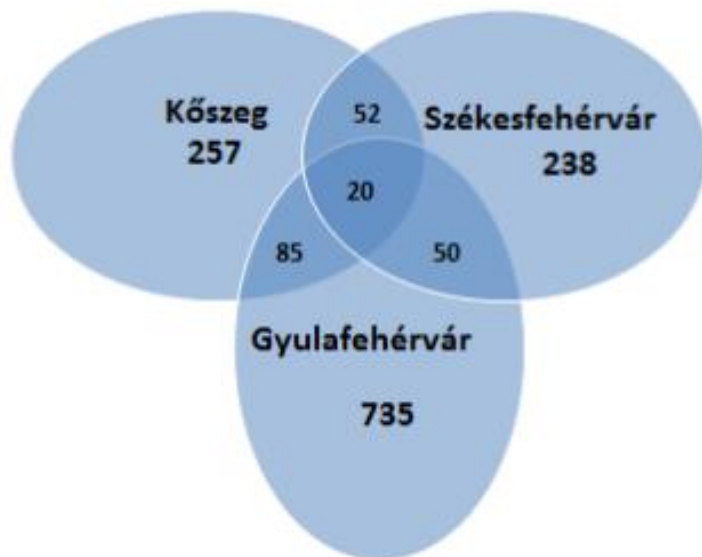
Sorsz.	Leltári szám	Tárgyjellemzők					
		Jellemzők	Elhely.	Felirat	Gyógyszernév	Felhasználás	
1.	75.39.1-2	barokk fatégely	1. polc	TRAGA GAVT (alkim.jellel)	Tragacanta	Tragakantpor	
2.	75.40.1-2	barokk fatégely	1. polc	TERR SIGID RUO	Terra Sigillata	Agyagból gyúrt korongok	
3.	75.41.1-2	barokk fatégely	2. polc	8G MAS TICH	Mastich	Mastix, masztika	
7.	75.45.1-2	barokk fatégely	3. polc	PUL WALE RI	Pulvis Valerianae	Macskagyökérpor	
8.	75.46.1-2	barokk fatégely	3. polc	PEDICU LOR (alkim.jellel)	Pedicularum	Tetvek (ellen való gyógyszer (?))	
9.	75.47.1-2	barokk fatégely	3. polc	MP: PL AGARIC	Agaricus	Fenyőgomba	
10.	75.48.1-2	barokk fatégely	4. polc	CASSIA FIS TUI	Cassia fistularis	Kassziafa	
12.	75.50.1-2	barokk fatégely	4. polc	CAS LORE UM	Castoreum	Hódony	
13.	75.51.1-2	barokk fatégely	5. polc	CR. RUSSA W~	Cerussa veneta	Ólomkarbonát	
14.	75.52.1-2	barokk fatégely	5. polc	CUBE BAE~	Cubeba	Citrusféle gyümölcs	
15.	75.53.1-2	barokk fatégely	5. polc	DIC TAM CRET	Dictam cretici	Kréta ezerjófű	

Baumgartner-féle officina-szekrény (1758), 6. szakasza

Székesfehérvári Fekete Sas patikamúzeum edény- és fiókfeliratai eredeti feliratok szerinti ABC sorrendben

Összeállította: Dobson Szabolcs és Szima Viktória

Eredeti felirat	Teljes név	Drog magyar név	Anyanövény/állat latin neve	Homeopátiás szerként	Allopátiás szerként
...ATER PERLAR	Mater Perlarum	Gyöngyház	Mytilus margaritiferus L.	+	
8G MAS TICH	Mastich	Mastix, masztika	Pistacia lentiscus	+	
ACET. LITHARG	Acetum lithargi	Bázisos ólom- acetát oldat			
AMIG DAL DULC	Amigdala Dulcia	Édesmandula	Prunus amygdalus dulcis	+	
AMIGDAL AMAR	Amigdala Amarum	Keserümandula	Prunus amygdalus var. amara	+	
AMIGDALA AMAR	Amygdala Amarum	Keserümandula	Amygdalus amarus	+	
AMIGDALA DULCIA	Amygala Dulcia	Édesmandula	Amygdalus dulcis	+	
ANAGARDIN	Anacardin	kesufa gyümölcse	Anacardium occidentale	+	
APEC AROM	Species aromaticae	Illatos teakeverék			
ARGENT NITRIC CR	Argentum nitricum crystallisatum	Kristályos ezüst- nitrát		+	+
AXUNG CANIS	Axungia Canis	Kutyazsír	Canis lupus familiaris		
AXUNG URSI	Axungia ursi	Medvezsír	Ursus arctos		
AXUNG VIPERAE	Axungia Viperarum	Viperazsír	Vipera berus		

1. ábra: a kőszegi és a székesfehérvári 18. század közepetáji jezsuita patikaftók-feliratok, valamint a gyulafehérvári 1650-es patikaleltár materia medica-jában található átfedések száma (db.).

Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság

www.gyogyszeresztortenet.hu

2015. 09. 01.

2. táblázat: Homeopátiás és/vagy allopátiás szerek (gyógyszerek/étrendkiegészítők/ fitoterapeutikumok) formájában ma is forgalmazott anyagok a 18. század közepetáji székesfehérvári materia medica-ból (Fekete Sas patikamúzeum)

Homeopátiás szerként elvileg szóbajövő anyagok* száma	Jelenleg homeopátiás szerként elérhető anyagok száma	Allopátiásszerként elvileg szóbajövő anyagok** száma	Jelenleg allopátiásszerként elérhető anyagok száma	Átfedés a jelenleg homeopátiás és allopátiás szerek között
317	187 (59%)	327	126 (38,5%)	80 (az allopátiás szerek 63,5%-a, ill. a homeopátiások 43%-a)

*Egykomponensű, illetve egy forrásból származó anyagok (a késztermékek, tehát a teakeverékek, kivonatok, lekvárok, szirupok, kenőcsök, tapaszok, golyóbisok, gyomorkeserű, pezsgőpor, összetett por, agyagból gyűrt korongok nem kerültek számításba). Nem kerültek számításba továbbá a duplikátumok.

**Nem kerültek számításba a késztermékek, tehát kivonatok, lekvárok, szirupok, kenőcsök, tapaszok, golyóbisok, gyomorkeserű, pezsgőpor, összetett por, agyagból gyűrt korongok, valamint a szarvasagancs, égetett szarvasagancs, emberi koponyatető, rókatüdő, földigiliszta, rákszem, tébai ópium, kréta, karmazsin tetű, ezerlábú féreg, kövek (bányakristály, smirglikő, habkő, calamina kő, csontot forrasztó kő, triolitai föld vagy kő, catechu föld), mézek, gyöngyház. Nem kerültek számításba továbbá a duplikátumok.

Teljes lista elérhető:

◎ <http://tinyurl.com/feliratok-abc-sorrend>

Felhasznált irodalom

- Benedek István (1978): A gyógyítás gyógyítása. Orvosi és orvostörténeti tanulmányok
- Bogos Zsuzsanna: Orvoslás a középkorban, a hit erejével
- Dobson Szabolcs-Szima Viktória: Székesfehérvári Fekete Sas patikamúzeum edény- és fiókfeliratai latin növény-, illetve állatnevek szerinti ABC sorrendben
- Ernyey József: Taxa pharmaceutica Posoniensis (1745)
- Grabarits István: A Fekete Sas titkos története
- Grabarits István, Dobson Szabolcs, Szima Viktória: A kőszegi és a székesfehérvári jezsuita patikabútorok fiókfeliratain látható materia medica összehasonlító elemzése
- Grabarits István : A XVIII. századi magyarországi materia medica és annak értékelése, doktori értekezés
- Giovanni Rudolf-Szathmáry Géza (1961): Gyógynövényeink
- Grabarits István: Hajmeresztő gyógymódok
- Igar Erzsébet (2008): Nadragulyától a sevofluranig, Az aneszteziológia története
- Járainé Komódi Magda (1987): Legendás növények
- Kazay Endre (1900): Gyógyszerészi lexikon –I-IV.
- Králl Attila: Orvosság cápában, medvében - pusztul a gyógyító élővilág
- Melius Juhász Péter (1578): Herbárium
- „Minden doktorságot csak ebből késértek”, Szemelvények orvosi kézikönyvekből (1983)
- Magyar László: AZ egyszarvú csodálatos szarva
- Montagnana, Bartolomeus: A fejfájás gyógymódjai
- Nekám Lajosné (1971): Régi magyar patikák
- Péter H. Mária (2002): Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai
- Dr. Szarvasházy Judit (2006): Képek a Kazay lexikonhoz
- Szabó Lóránt: Székesfehérvár gyógyszerészetének története a XVII-XVIII. században, In: Gyógyszerészettörténeti Diárium (1975)
- Takács Sarolta: A székesfehérvári Fekete Sas gyógyszertár 1774-es árverési leltáráról, In: Gyógyszerészettörténeti Diárium (1975)

**KÖSZÖNÖM
A FIGYELMET!**

